

TRAJNOSTNOST KOT POGOJ NAŠEGA SKUPNEGA OBSTOJA

Sustainability Ensures Coexistence Between Nature and Humanity

Tudi tokratno številko posvečamo eni od trenutno najbolj aktualnih in, žal, akutnih tem: podnebnim pretnjam in izzivom trajnosti. Hkrati pa napovedujemo serijo kolumn o aktualnih psihosocialnih temah, povezanih z zaželenimi razvojnimi oz. vzgojnimi učinki, ki imajo najboljši potencial za dolgoročno blaženje vse večje vzgojne nemoči pedagoških delavcev.

Kaj vse ta izraz pomeni in kaj ta koncept zaobjema, pojasnjujejo v nadaljevanju strokovnjaki s tokratno gostujočo urednico Sašo Kregar na čelu. Vsekakor pa zadeva nas vse in dogajanje, povezano s podnebjem, kar kliče k usposabljanju za t. i. podnebno pismenost, o kateri med drugim beremo v nadaljevanju.

Kakšne zagate se ta hip porajajo v zvezi s preseganjem cele vrste ključnih mejnikov (kar po svoje občutimo tudi mi v svojem okolju, lani na en način, letos spet na drugega) in kje se še nakazujejo izhodi, izvrstno opiše dr. Darja Piciga, ena vodilnih strokovnjakinj na tem področju v Sloveniji, tudi dolgoletna sodelavka Ministrstva za okolje in prostor na podnebnem sektorju.

In nikakor ni naključje, niti ni modna muha, niti ne pretirano dramati-ziranje, če mladi (zlasti na še bolj izpostavljenih predelih sveta, npr. v Avstraliji in Oceaniji) vse bolj izražajo t. i. podnebno anksioznost, ki ji je posvečena kolumna.

Eno ključnih področij, kjer lahko vplivamo na prepričanja in spremi-njamo navade, je šolstvo. Kot zapiše dr. Berdavs, je kakovostna izobrazba s

kritičnim mišljenjem in znanstvenim vpogledom odločilna za preseganje podnebnega skepticizma in teorij zarot, ki zmanjšujejo pripravljenost ljudi na spremembe oz. ukrepe. Dr. Torkar pa opozori, da gredo spremembe pogledov in praks skupaj s spremembo vrednot in da bo potrebna etična drža v odnosu do narave, planeta in sedanjih ter prihodnjih generacij.

Tem izzivom so bile v preteklih letih namenjene pomembne aktivnosti, ki jih avtorji skupaj z nosilnimi dokumenti in številnimi viri podrobneje predstavljajo v svojih člankih.

Tudi prizadevanja za prenovu šolstva niso mogla obiti tega področja in strokovnjaki so tako v t. i. skupne cilje poleg digitalne pismenosti, podjetnostnih kompetenc, skrbi za osebno zdravje in dobrobit ter negovanja umetnosti in kulture dodali kompetenco za trajnostnost. Prav vse šole, vsi učitelji in vsi učenci naj bi se posvečali tej temi in vzgajali za bolj trajnostno naravnost ter spodbujali k srbi zase in za skupnost, k skrbi za svoje okolje, a tudi skrbi za planet.

Kaj vse vrsta vzgojno izobraževalnih institucij na tem področju že počne,

za kaj vse si prizadeva in kaj vse dosega, pa predstavljajo prepričljivi življenjski prispevki praktikov iz vseh stopenj douniverzitetnega izobraževanja.

Teme, ki jih osvetljujemo letos, od skrbi za dobre odnose prek skrbi za duševno zdravje do skrbi za okolje in planet, so tesno povezane. Znati ustrezno poskrbeti zase in za druge, je ena najpomembnejših univerzalnih človeških vrednot.

In ker se vse skupaj začne pri skrbi zase, ki ji pogosto posvečamo pre malo pozornosti ali pa je ne razumemo najbolj ustrezno, v šoli pa se je celo kar malo otepamo, smo se odločili, da bomo v prihodnje vsakič eno od kolumn namenili psihosocialnemu in vzgojnemu področju. Vsakič se bomo dotaknili ene od tem oz. pojmov, ki so ključni za zdrav razvoj in vzgojo zanj, za dobro počutje in kakovostno sobivanje z drugimi, a jih preredko naslavljamo. Šola, v kateri mladi preživijo največ svojega aktivnega časa in v kateri vzpostavljajo odnose z največ vrstniki, hkrati pa so povezani z odraslimi, med katerimi so jim nekateri »pomembni drugi« ali celo vzorniki, je privilegiran prostor za negovanje teh žlahtnih praks in naravnosti. Uradno se jim sicer reče osebne ali pa čustvene in socialne veščine, a hkrati gre pri njih za prvovrstne človekove vrline!

*Dr. Zora Rutar Ilc,
odgovorna urednica
Zavod RS za šolstvo*

Tokratna številka revije Vzgoja in izobraževanje izhaja skoraj leto dni po zaključku projekta **Podnebni cilji in vsebine v vzgoji in izobraževanju** (PCV).

Projekt je bil oblikovan z namenom sistematičnega vključevanja podnebnih ciljev in vsebin v predšolsko vzgojo, osnovno in srednješolsko izobraževanje, višješolsko strokovno izobraževanje in izobraževanje odraslih. Financiran je bil iz Programa porabe sredstev Sklada za podnebne spremembe v obdobju 2022–2023.

Projekt je poleg sodelovanja z vzgojno-izobraževalnimi zavodi (VIZ) predvidel tudi sistemske ukrepe.

Zavod RS za šolstvo (ZRSŠ) je na temelju javnega poziva izbral 38 VIZ-ov. Njihove aktivnosti so bile usmerjene predvsem v:

- nadgradnjo obstoječih podnebnih aktivnosti s poudarkom na sistemskem ter celostnem pristopu k vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj (VITR);
- preizkušanje in evalvacijo celostnega programa o podnebnih spremembah;
- krepitev ustreznih kompetenc vodstvenih in strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju s področja VITR;
- vzpostavljane trajnostne izobraževalne infrastrukture za odprto in spodbudno učno okolje ter krepitev pedagoških praks v smeri trajnostnega življenjskega sloga;
- zagotavljanje pogojev za vzpostavitev demonstracijskih pedagoških praks z namenom predhodnega preoblikovanja v demonstracijske VIZ-e na področju VITR.

Prispevki v tokratnem **Učiteljevem glasu** opisujejo aktivnosti demonstracijskih VIZ-ov. Pri njihovi izbiri so ti izhajali iz že pridobljenih izkušenj in znanja ter pri tem upoštevali specifične lokalnega okolja. V času projekta so aktivnosti nadgrajevali s poudarkom na krepitvi celostnega pristopa ter razvijanja kompetenc za trajnostnost, tako pri strokovnih delavcih kot tudi otrocih, učencih in dijakih.

Raznolike prakse s področja VITR,

ki so jih razvijali vsi v projekt vključeni VIZ-i, so zbrane in podrobneje opisane v publikaciji **Aktivnosti VIZ v projektu PCV**. Usmerjene so v celostni šolski pristop, tako da spodbujajo preoblikovanje učnih okolij, mobilizacijo mladih, krepitev kompetenc izobraževalcev ter pospeševanje delovanja na lokalni ravni.

ZRSŠ je ob zaključku projekta izdal publikacijo **Celostni program ozaveščanja ter vzgoje in izobraževanja o podnebnih spremembah v kontekstu VITR za vrtce, osnovne šole in gimnazije**, s katero želimo podpreti VIZ-e za celostni pristop k VITR in spodbuditi krepitev učnega okolja z načeli VITR.

Poleg sistematičnega dela z VIZ-i je projekt spodbujal tudi medresorsko sodelovanje na področju VITR s poudarkom na podnebnih vsebinah. V ta namen je bila ustanovljena ekspertna skupina, v kateri so sodelovali tudi avtorji nekaterih prispevkov tokratne številke revije Vzgoja in izobraževanje.

Rezultat delovanja te skupine je **Konceptualizacija VITR z umestitvijo tematike podnebnih sprememb**, ki na sistemski ravni opredeli koncept VITR, zgodovinsko oriše razvoj področja trajnostnega razvoja ter VITR in opredeli programska izhodišča oziroma ključne elemente in področja, ki jih naj VIZ-i upoštevajo pri načrtovanju aktivnosti na tem področju. Vključuje tudi merila za vzpostavitev učinkovitih pedagoških praks področju trajnostnega razvoja, ki VIZ-e usmerjajo k spodbujanju celostnega pristopa k vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj, s poudarkom na odzivanju na podnebne spremembe in spodbujanju zelenega prehoda.

Tik pred začetkom izvajanja projekta PCV je ZRSŠ izdal **Izhodišča za prenovu učnih načrtov v osnovni šoli in gimnaziji**, ki poudarjajo nujnost VITR in pomen okoljske ozaveščenosti mladih.

Izhodišča opredelijo trajnostni razvoj kot enega izmed petih področij skupnih ciljev, ki jih bodo prenovljeni kurikularni dokumenti umeščali med svoje cilje. Skupni cilji temeljijo na **Evropskem okviru kompetenc za trajnostnost**, prevod katerega je nastal v sklopu projekta PCV.

Umeščanje področja trajnostnega razvoja je podrobneje oblikovano v publikaciji **Skupni cilji in njihovo umeščanje v učne načrte in kataloge znanj**, ki je dostopna na povezavi https://www.zrss.si/pdf/skupni_cilji.pdf in sledi razvijanju ključnih kompetenčnih področij za trajnostnost: poosebljanje vrednot trajnostnosti, sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti, zamišljanje trajnostnih prihodnosti in ukrepanje za trajnostnost.

Podnebne spremembe so ena izmed največjih globalnih kriz našega časa in so posledica delovanja človeka. Zahtevajo poglobljen razmislek o naših vrednotah, o znanju, spretnostih in odnosu, ki so potrebni za preobrazbo našega delovanja v smeri učinkovitejšega odzivanja na podnebne spremembe in druge globalne krize. Le tako bomo lahko tudi kot posamezniki nosilci te preobrazbe. Prispevki v tokratni številki revije Vzgoja in izobraževanje nas spodbujajo k razmisleku o tem, kaj se učimo in kako, katero znanje, spretnosti, stališča in vrednote potrebujemo ter kakšne zglede dajemo, da bodo mladi sprejemali odgovorne odločitve v smeri trajnostnega razvoja in delovali na lokalni, regionalni, nacionalni in globalni ravni kot odgovorni državljani.

Vse omenjene publikacije so dostopne v digitalni bralnici ZRSŠ, na povezavi: <https://www.zrss.si/digitalna-bralnica/trajnostni-razvoj/>

Projekt spodbuja in ponuja prostor tudi za vzpostavitev učinkovitega medresorskega sodelovanja na področju VITR.

Saša Kregar,
gostujoča urednica
Zavod RS za šolstvo